www.turkishstudies.net/history

Turkish Studies - Historical Analysis

eISSN: 2667-5552

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Hapishaneleri (Ereğli Hapishanesi Örneği)

*Ottoman Prisons in the Beginning of 20th Century
(Example of Ereğli Prison)*

Hakan Türkkkan *

Abstract: Prisons have existed since the earliest known times. However, the method of incarceration was not often the punishment itself. Therefore, the prisons were used as the place where the suspect was held until the actual penalty was determined. In the 18th century it became increasingly common that the restriction of freedom in Europe began to be used as a punishment method. Thus, the concept of punishment, which was previously based on the suffering of the human body, was replaced by the restriction of one's freedom. This transformation in the understanding of prison in Europe also affected the Ottoman Empire. In addition to the perceptions of human rights and freedoms that began to develop and become widespread, diplomatic pressures of European states influenced the understanding of prison in the Ottoman Empire. For this reason, after the second half of the 19th century, necessary legal infrastructure was tried to be established. At the end of the century, it was tried to open prisons in the province, county and districts of the Ottoman Empire. During this period, the prison understanding in the Ottoman Empire made a distinction between male and female prisons. In addition, the fact that the distinction between prisoners and convicts has been made indicates that modern prison understanding has developed. At the beginning of the 20th century, the financial difficulties of the state made it difficult to meet the needs of the prisons. In this study, a sample of Ereğli district prison which is an Ottoman district was examined. The study was conducted with document review method. The main source of the study is the records of the Presidential Ottoman Archive on Ereğli prison. In addition, the current literature on the concept of prison and Ottoman prisons has been utilized in the study.

Structured Abstract: The method of imprisonment, which means the forcible detention of the suspect or criminal, has been practiced since the earliest known periods. In Babylonian, Egyptian, Greek and Roman civilizations, the prison was used as a place of detention until the time the sentence became clear or the execution took place. In the Islamic State, Hz. during the Omar period, the offenders were kept in a house for incarceration. In the reign of Ali, the killer was killed and those who helped him were imprisoned. However,

* Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi
Assist. Prof. Dr., Karabük University, Faculty of Letters, Department of History, Contemporary Age History
ORCID 0000-0002-2681-6230
hakanturkkan@karabuk.edu.tr

Cite as/ Atıf: Türkkkan, H. (2020). XX. yüzyıl başlarında Osmanlı hapishaneleri (Ereğli hapishanesi örneği), *Turkish Studies - History*, 15(1), 261-272. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41427>

Received/Geliş: 20 January/Ocak 2020

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 17 March/Mart 2020

Published/Yayın: 24 March/Mart 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

CC BY-NC 4.0

in Islamic law, the use of physical and financial penalties rather than restricting liberty is used. Therefore, the understanding of prison has not developed in Islamic States.

Prisons were the place where suspects or criminals were held temporarily until the 18th century. Therefore, imprisonment was not the punishment itself. In 18th century Europe, the method of imprisonment began to be used as punishment itself. As in many ancient civilizations and Islamic civilizations, there is no modern understanding of prison in Ottoman civilization. Until the emergence of modern prisons, dungeons were used as places where detainees and convicts were held together. The process leading to modern prisons in the Ottoman Empire accelerated during the Tanzimat period. The laws enacted after the Tanzimat Edict have an impact on this development. Ottoman prisons did not have the meaning and shape of the present day until the Tanzimat period. The Ottomans began to benefit from Western-style law. As a result of this, the Ottoman Penal Code of 1840 started a new era in the understanding and practice of the concept of prison. The understanding that all subjects, starting with the Tanzimat Edict and continuing with the Edict of Islahat, should be considered equal, has created an equal application and criminal law requirement in the field of law. This required the implementation of a single penal code throughout the empire and the execution of penalties everywhere in the same way. With the criminal laws of 1840, 1851 and 1858 made during the Tanzimat period, imprisonment was enacted and lower and upper boundaries were formed depending on the crime. At the beginning of the 20th century, there were prisons in many cities of the Ottoman Empire such as Alaşehir, Bursa, Savur, Egridir, Izmit, Hayrabolu, Susehri, Akka, Ulukışla, Aleppo, Yozgat and Monastery. Also Bandırma, Aydın, Çankırı, Niğde, Konya and so on. Centers also opened women's prisons. Therefore, during this period, the separation of prisons and detention centers took place in the Ottoman Empire. The most important problem of the period is the state of war and economic difficulties. For example, although the reform of the prisons was planned around 1911, action was taken in 1917. Therefore, many regulations and improvement plans that have been tried to be carried out in the field of prisons have been either too late or never implemented. Ereğli Prison is one of the district prisons like Goynuk, Zonguldak, Devrek, Mudurnu and Gerede districts. Before the Tanzimat, the basement of the mansions of the local authorities was used as a prison. During the Tanzimat period, the prisons were moved to the basement of government mansions. It is understood that the prison in Ereğli District was not physically sufficient and at the desired level around 1918. This has been the case for most Ottoman prisons, which in some periods required to allocate money from the budget to repair the prisons. It is understood that the prison in Ereğli District was not physically sufficient and at the desired level around 1918. This is the case for most of the Ottoman prisons and in some periods money was allocated from the budget for the repair of the prisons. At the beginning of the 20th century, Ereğli prison was structurally devastated and could not get enough air and sun. Due to the physical inadequacies of the building, rain, storm and so on. It is also a danger for those during natural events. For this reason, the Ministry of Internal Affairs stated that a new prison should be built in Ereğli.

Prison managers and guards are the most prominent prison officials. As in other cities, Ereğli experienced problems arising from the merit of the guards, their duties and responsibilities and their wages. Due to low wages, no one was found to be a guard. This also applies to the prison of Ereğli. As in the case of the Ereğli prison, the financial problems caused by the war in which the Ottoman State is involved have an important role in the emergence of these problems in Ottoman prisons. Financial difficulties prevented the provision of the necessary resources to improve the physical and sanitary situation of the prisons. However, as much as possible, necessary steps were taken to meet the needs of Ereğli Prison.

Keywords:. History, Ottoman, Ereğli, Prison, Prisoner

Öz: Hapishaneler bilinen en eski dönemlerden beri var olmakla birlikte hapsedme yöntemi çoğunlukla cezanın kendisi olmamıştır. Bu bakımdan hapishaneler asıl ceza belirleninceye kadar geçen sürede zanlının tutulduğu yer olarak kullanılmıştır. XVIII. yüzyıl Avrupası'nda özgürlüğün kısıtlanmasının bir ceza yöntemi olarak kullanılmaya başlaması giderek yaygınlaşmıştır. Böylece daha önce insan bedenine yönelik acı çektirme esasına dayanan ceza anlayışları yerini kişinin özgürlüğünün sınırlandırılmasına bırakmıştır. Avrupa'da hapishane anlayışında yaşanan bu dönüşüm Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Gelmeye ve yaygınlaşmaya başlayan insan hakları ve hürriyetlerine yönelik algıların yanı sıra Avrupa devletlerinin diplomatik baskıları Osmanlı Devleti'nde hapishane anlayışını etkilemiştir. Bu itibarla XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra gerekli yasal alt yapılar oluşturulmaya çalışılmıştır. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise Osmanlı Devleti'nin vilayet, sancak ve kazalarında hapishaneler açılmasına çalışılmıştır. XX. yüzyıl başlarına gelindiğinde ise Osmanlı

Devleti'nin pek çok vilayet, sancak ve kazasında hapishaneler açılmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde hapishane anlayışında erkek ve kadın hapishanesi ayırımı yapılmıştır. Bunun yanı sıra tutukevi ve hapishane ayırımının yapılmış olması da modern hapishane anlayışının geliştiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte XX. yüzyıl başlarında devletin içinde bulunduğu mali sıkıntılar hapishanelerin ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmıştır. Çalışmada bir Osmanlı kazası olan Bolu Sancağı'na bağlı Ereğli Kazası hapishanesi örneği değerlendirilmiştir. Doküman inceleme yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmanın temel kaynağı Ereğli Hapishanesi ile ilgili Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi kayıtlarıdır. Bunun yanı sıra hapishane kavramı ve Osmanlı hapishaneleri konusunda mevcut literatürden de çalışmada yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Osmanlı, Ereğli, Hapishane, Mahkûm

Giriş

“Habs” kökünden türetilen hapsedmek kavramı bir şeyin veya insanın kapalı bir yerde zorla alıkonulması, tutulması ve salıverilmemesidir (Devellioğlu, 1997: 304). Hukuk dilinde ise bir cezalandırma aracı olarak sanık veya suçlunun özgürlüğünden mahrum edilmesi suretiyle cezalandırılması anlamına gelir. Bu yönüyle hapishane, hapis cezasının infaz edildiği yer anlamına gelmektedir (Bardakoğlu, 1997: 54). Hapsedmek aslında bir tür cezalandırma yöntemi ve şiddet uygulama aracıdır. Ancak bedene yönelik cezalarda olduğu gibi anlık ve umuma açık değildir. Bu bakımdan hapsedmek, cezalandırma aracı haline gelmeden önce cezanın kendisi olmasından ziyade asıl cezanın belirlenmesinden önceki süreci ifade etmektedir. Bu yönüyle hapsedmek cezalandırmanın soruşturma ya da yargılama nedeniyle gecikmesi halinde başvurulmuş bir bekletme sürecini ifade eder. Zanlı durumunda olup mahkemesi devam edenler veya idam ya da başka bir cezaya çarptırılmış olan suçlular bu aşamada hüküm verilene veya infaz gerçekleşene kadar geçici bir süre belirli bir yerde tutulmuşlardır. Eski medeniyetlerdeki hapishanelerin çoğunluğu bu türden yerleridir (Yıldız, 2012: 7-8). Örneğin Babil, Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinde de hapishaneler cezanın belirlenmesine veya infazın gerçekleşmesine kadar geçen sürede zanlı veya suçlunun bekletildiği yer olarak kullanılmıştır. Hapishaneler İslam dünyasında da ilk dönemlerden itibaren kullanılmıştır. Örneğin Hz. Ömer döneminde ta'zir suçlularının hapsedilmek amacıyla bir evde tutulması veya Hz. Ali döneminde katilin öldürülüp ona yardım edenlerin hapsedilmeleri şeklinde örneklere rastlamak mümkündür (Demirkol, 2012: 19). Yine bazı İslam halifeleri halkın mallarına el koyan bazı idarecileri çeşitli şehirlerde hapsedmişlerdir. İslam Devletinin sınırlarının gelişmesi, değişik millet ve kültürlerle karşılaşılması ve dini hassasiyetlerin zayıflaması gibi sebepler suçların da artması ve çeşitlenmesi sonucunu doğurmuştur. Bundan dolayı hapis cezalarının İslam coğrafyasında bir ceza yöntemi olarak kullanıldığı dönemler yaşanmıştır (Uysal, 2015: 36). Bununla birlikte İslam hukukunda hürriyeti kısıtlayıcı cezalardan çok bedeni ve mali cezaların kullanılması söz konusudur. Bundan dolayı suçlunun hapsedilmesi suretiyle gerçekleştirilen bir ceza infazı anlayışının İslam devletlerinde de gelişmediği ve genelleşmediği görülür (Bozkurt, 2012: 262). Hapishanenin nitelik ve fonksiyon olarak da bir dönüşüm geçirdiği görülür. Yaşanan dönüşüm tarih boyunca zanlı veya suçlunun kapatıldığı her mekânın günümüzdeki anlamıyla hapishane olarak nitelendirilmesini zorlaştırır. Bu noktada hapishane kavramıyla birlikte zikredilmesi gereken kavramlardan biri de “mahbes”dir. Bu iki kavram farklı dünya anlayışları ve toplum düzenlerinin bir yansımasıdır. Eski medeniyetlerde mahbes kavramı yalnızca dört duvar arasındaki kapalı bir mekândan ziyade ruhu daraltan, kozmik hiyerarşide edna yani en alta, dipte olduğu düşünülen yer kastedilmiştir. Bu açıdan zanlı, suçlu veya esirler bir devlet adamının konutunda ya da saray, kale, kule, tersane gibi yerlerde tutulmuşlar ve bu tür yerler mahbes anlamı taşımıştır. Ancak bu anlayışta mahbes hiçbir zaman zanlı veya suçluyu cezalandırmak ve cezalandırarak ıslah etmek anlamında kullanılmamıştır. Bu haliyle günümüz hapishane anlayışıyla farklılık arz eder (Yıldız, 2012: 7-8).

Hapsedmek insanın var olageldiği tüm mekân ve zamanlarda çok eski dönemlerden beri uygulanmış olsa da aslında adli sistemin dışında kalmıştır. Bu itibarla hapis ve hapishane kavramlarının anlamı zamana ve mekâna bağlı olarak değişime uğramış, zamanla yaygınlaşıp

kurumsallaşmıştır. Hapis uygulamasının bir ceza yöntemi olarak yaygınlaşmadan ve kurumsallaşmasından önce ise kısas, sürgün, dışlanma, bedenî ve mali cezalar gibi çeşitli cezalandırma yöntemleri kullanılmıştır (Bardakoğlu, 1997: 54). Kapalı tutmaya yani hapsedmeye dayalı bir cezalandırma anlayışının doğması ise XVIII. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Hapsedmenin bir ceza aracı olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte cezalandırma anlayışında ortaya çıkan değişiklik acı çektirmenin ortadan kalkması olmuştur. Böylece XIX. yüzyıldan itibaren cezalar fiziki yapı üzerinde anlık olarak etkili olmaktan uzaklaşmıştır. Bunun sonucu olarak eziyet çektirilen veya bazı kısımları parçalanan çeşitli yerlerine bazı damgalar basılan canlı veya cansız olarak teşhir edilen insan bedeni ceza olarak bunlara daha az maruz kalmıştır. Dolayısıyla cezada yeni anlayış bedene anlık eziyetler yaparak yıldırmaktan vaz geçmiştir. Bu haliyle bir cezalandırma aracı olarak hapsedmek yeni sayılabilecek bir geçmişe sahiptir (Foucault, 1992: s.8-9, 289). Bir ceza infaz kurumu olarak hapishanenin gelişimi Osmanlı Devleti'nde de yukarıda belirtilen hususlarla benzerlik arz eder.

1. Osmanlı Hapishaneleri

Pek çok kadim medeniyette ve İslam medeniyetinde olduğu gibi Osmanlı medeniyetinde de modern anlamda hapishane anlayışından söz edilemez. Modern anlamda hapishaneler ortaya çıkana kadar Osmanlı Devleti'nde mahbesler, tutuklu ve hükümlülerin bir arada tutulduğu yerler olarak kullanılmıştır. Bu itibarla mahbesler, tutukluların yargılanmayı bekledikleri, hükümlülerin ise kesinleşmiş cezalarını çektikleri yerler olmuştur (Bilirli, 2018: 73). Bunun yanı sıra modern anlamda hapishaneden önce hâkim olan anlayışta mahbes veya zindanda tutulan zanlı veya suçlu derin ve karanlık bir dünyada tutulmasının yanı sıra bedenine de acı çektirilmesi söz konusudur (Öztürk, 2014: 24-25). Hapishane olarak kullanılan mekânda bedene acı çektirilerek kişinin cezalandırılması aslında antik ve modern hapishane anlayışlarını birbirinden ayıran önemli hususlardan birisidir.

Tıpkı kadim medeniyetlerde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar hapishane tam anlamıyla bir cezanın uygulandığı yer olmamıştır (Bozkurt, 2012: 262). Osmanlı Devleti'nde modern hapishanelere giden süreç Tanzimat dönemiyle birlikte hız kazanmıştır. Bunda hapis cezasına ve infaz şekline yönelik değişikliklerin Tanzimat Fermanı sonrasında çıkartılan kanunlarla gerçekleştirilmesinin payı büyüktür. Tanzimat öncesinde kısmen de olsa hapis cezaları uygulanırsa bile bunlar asli değil tali cezalar niteliğinde olmuştur. Hapis cezaları bu dönemde herhangi bir kanuna dayanmadığından hâkimin takdirine bağlı olmuş ve herhangi bir alt ve üst sınır konulmamıştır (Demirkol, 2012: 20). Dolayısıyla Osmanlı hapishaneleri Tanzimat dönemine kadar olan süreçte günümüzdeki anlam ve şekline sahip olmamıştır. Başlangıçta şekil açısından da olsa Batı tarzı kanun anlayışından yararlanmaya başlamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan 1840 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu hapishane kavramına yönelik anlayış ve uygulamalarda da yeni bir dönemi başlatmıştır (Şahin, 2016: 7). Tanzimat Fermanı ile başlayan ve Islahat Fermanı ile güçlendirilmeye çalışılan, bütün tebaanın eşitliği anlayışı hukuk alanında da eşit ve adil bir muamele ve ceza kanunu gerekli hale getirmiştir. Bu durum tüm İmparatorlukta tek bir ceza kanunu uygulanması ve cezaların her yerde aynı şekilde infazını gerektirmiştir (Demiryürek, 2019: 19-20). Tanzimat döneminde yapılan 1840, 1851 ve 1858 tarihli ceza kanunlarıyla birlikte hapis cezaları kanunlaşmış ve suça bağlı olarak alt ve üst sınırlar oluşmuştur (Demirkol, 2012: 20).

Özellikle Tanzimat döneminden itibaren yoğunlaşan batılılaşma hareketleri Osmanlı suç ve ceza ilişkisine de yansımıştır. Bu bakımdan şer'i anlayışa sahip olan Osmanlı kanun anlayışı şekil ve muhteva açısından giderek Batılılaşmıştır. Buna bağlı olarak ceza kanunlarının hazırlanmasında Avrupa devletlerinin ceza kanunlarından yararlanılmaya başlanmıştır. Öyle ki Fransız Ceza Kanunu'nun etkisi bulunan 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nda suçun tasnifi bile değişmiş ve suçlar ana hatlarıyla cinayet, cünha ve kabahat olarak tasnif edilmiştir (Boynukalın, 2009: 454). Yeni ceza kanunuyla birlikte yeni hapishaneler de açılmaya başlamış ve yeni dönem Osmanlı hapishanelerinin ilki 1859 yılında Yanya'da açılmıştır. İlerleyen dönemlerde hapishane ve

tevkifhanelerle ilgili düzenlemeler devam etmiş, 1879 tarihli Meclis-i Tanzimat mazbatasıyla hapishaneler; cinayet, cünha ve kabahat suçlularının tutuldukları yerler ve tevkifhane olmak üzere dört ana grubu ayrılmıştır. Tevkifhaneler ise kendi içinde çocuklar, cinayet, cünha ve kabahat suçluları olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Bu dönemde tevkifhaneler zanlılara tahsis edildiğinden buraların geçici tutulma yerleri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Hapishaneler ise mahkûmlara ayrılmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Osmanlı Devleti'nde tutukluluk hali ile hapis cezasının ayrılmış olduğu anlaşılmaktadır (Demiryürek, 2019: 21-23).

Hapishane anlayışının belli bir düzene oturması ve kanunlaşmasında bu dönemde genel kabul görmeye ve yaygınlaşmaya başlayan insan hakları anlayışının önemli derecede etkili olduğu görülür. Bu etki cezalarda şiddetin önlenmesini ve eski cezalandırma yöntemlerini çağrıştıran uygulamalardan vaz geçilmesini gerektirmiştir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde de ceza ve infaz konularında diğer devletler gibi ferdin sosyal hayatını en aza indiren ve özgürlüğünü kısıtlayan hapis yönteminin tercih edilmesi gerekmiştir. Hapishane konusunda Osmanlı Devleti'ni doğrudan etkileyen bir diğer önemli unsur ise Avrupalı devletlerin etkisidir (Demir, 2013: 37). Avrupa devletleri Tanzimat Fermanı hükümlerinin uygulamalarını yakından takip etmişler ve başta İngiltere olmak üzere büyük Avrupa devletleri hapishaneler konusunu Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale aracı olarak kullanmaya çalışmışlardır. Örneğin Stratford Canning hazırlamış olduğu bir raporla Osmanlı hapishanelerinin ıslahına işaret etmiştir (Arslan, 2019: 739). Bu durum 1856 tarihli Islahat Fermanı'na da yansımış hapishanelerin ıslah edilerek her türlü eziyet ve işkenceye son verilmesi ve buna uymayan görevlilerin de cezalandırılması kararlaştırılmıştır (Gülsoy, 1999: 187). Bu bağlamda Avrupalı uzmanlardan da yardım alınarak Osmanlı hapishanelerinin mevcut durumu ortaya koyulmaya, hapishanelerin ıslah edilip edilemeyeceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca ceza ve infaz konularında Avrupa ülkelerinde geçerli olan anlayış ve uygulamalar konuyla ilgili Osmanlı devlet adamı ve bürokratlarına tanıtılmıştır. Bu ve benzeri çabalar Osmanlı'da zanlı veya suçluya yönelik hapis uygulamasının yavaş yavaş değişmesi sonucunu doğmuştur. Islahat Fermanı'nın ilanından kısa bir süre sonra Osmanlı bütçesine hapishaneler için ödenek ayrılmaya başlaması Osmanlı hapishanelerinin sorunlarının çözümüne yönelik somut adımlar atıldığını göstermektedir (Demiryürek, 2019: 19-20).

XX. yüzyıl başlarına gelindiğinde ise Osmanlı Devleti'nin Alaşehir, Bursa, Savur, Egridir, İzmit, Hayrabolu, Suşehri, Akka, Ulukışla, Halep, Yozgat, Manastır gibi pek çok merkezinde hapishaneler hatta tutukevleri mevcuttu. Ayrıca Bandırma, Aydın, Çankırı, Niğde, Konya vb. merkezlerde de kadınlara mahsus hapishaneler açılmıştı. Kadınlara mahsus olarak ayrı ve hususi hapishanelerin yapılması bu dönemde Osmanlı Devleti'nde erkek kadın hapishanesi ayırımının gerçekleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Dönemin en önemli sorunu ise devletin içinde bulunduğu savaş hali ve ekonomik zorluklardır. Örneğin Hapishanelerin ıslahı 1911 dolaylarında planlansa da ancak 1917 yılında harekete geçilebilmiştir. Dolayısıyla hapishaneler konusunda gerçekleştirilmeye çalışılan pek çok düzenleme ve iyileştirme planları ya çok geç gerçekleştirilebilmiş ya da hiç hayata geçirilememiştir (Gönen, 2010: 174-175).

Çalışmada Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıl sonlarından itibaren kurumsallaşmaya ve yaygınlaşmaya başlayan kaza hapishanelerine örnek teşkil eden Bolu Sancağı'na bağlı Ereğli Kazası hapishanesi değerlendirilmektedir.

2. Ereğli Hapishanesi

Ereğli Hapishanesi¹ Bolu Sancağı'na bağlı Göynük, Zonguldak, Devrek, Mudurnu ve Gerede kazalarında olduğu gibi Bolu Sancağı kaza hapishanelerden biridir. Ereğli Hapishanesiyle ilgili en

¹ Osmanlı Devleti'nde Ereğli Hapishanesi olarak iki adet hapishane mevcuttur. Bunlardan biri çalışmaya konu olan Bolu Ereğli diğeri ise Konya Ereğli'dir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan belgelerde her iki hapishane de "Ereğli Hapishanesi" olarak aynı isimle zikredilmiştir. Çalışmada Konya Ereğli ile ilgili belgelere yer verilmemiştir.

erken tarihli belgenin Hicri 1307 Rumi 1306 yıllarına ait olması Miladi 1890 ve öncesinde hapishanenin mevcut olduğunu göstermektedir. Tanzimat öncesinde hapishane olarak yerel yöneticilerin konaklarının bodrum katları kullanılırken Tanzimat dönemiyle birlikte hapishaneler hükümet konaklarının bodrum katlarına taşınmıştır (Arslan, 2019: 740). Ereğli’de bu dönemde hapishane olarak kullanılmak amacıyla bir yer kiralandığı anlaşılmaktadır (BOA, DH.MKT. /1709-127). 1898 yılında ise halkın yardımlarıyla bir hapishane yapıldığı dolayısıyla Ereğli’de müstakil bir hapishanenin bulunduğu görülür.

2.1. Hapishanenin Fiziki ve Sıhhi Durumu

Ereğli’de müstakil bir hapishane bulunmakla birlikte hapishane binasının üst katı tamamlanmadığı için yağmur ve kar sularının hapishaneye zarar verdiği belirtilmiştir. Bu yüzden Dâhiliye Nezaretinden hapishanenin tamamlanması için toplamda yaklaşık 6700 kuruş talep edilmiştir (BOA, BEO. / 1075-80582). Söz konusu hapishane 1913’te Hükümet Konağı civarında müstakil bir yapıda ve kamu binası niteliğindedir. Yaklaşık 205 metrekaarelik bir arazi üzerinde bulunan hapishanenin alt katında tutuklu koğuşu yer almaktadır. Yine alt katta bulunan odalardan biri gardiyanlar için ayrılmıştır. Üst katında ise mahkûmlar için tahsis edilmiş bir oda ile bir tane nezaret koğuşu mevcuttur. Bu haliyle binanın bir hapishane olarak kullanılabilecek genişliğe sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Ereğli Kazası’nda bulunan hapishanenin 1918 dolaylarında fiziki açıdan yeterli ve istenilen seviyede olmadığı anlaşılmaktadır. Osmanlı hapishanelerinin pek çoğu için geçerli olan bu durum hapishanelerin tamirâtı için bazı dönemlerde bütçeden tahsisat ayrılmasını gerektirmiştir (BOA, DH.MB. HPS. /14-10). Yine 1918 yılında Bolu Mutasarrıflığından Dâhiliye Nezaretine hapishanenin tamiriyle ilgili birtakım talepler söz konusudur. Buna göre Bolu Mutasarrıflığı Dâhiliye Nezareti’ne Ereğli Hapishanesinin erkek hapishanesi haline getirilmesi amacıyla 1918 yılı Nisan ayında konuyla ilgili keşif raporu göndermiş ve bunun için gerekli miktarın gönderilmesini talep etmiştir. Bununla birlikte savaş halinden dolayı hapishanenin mükemmel olarak tamir edilmesinin mümkün olmadığı bu nedenle de sağlıksız bir halde olduğunun yapılan teftişlerden anlaşıldığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili teftiş raporlarının da gönderildiği belirtilerek tamir masrafları için gerekli miktar talep edilmiş buna bağlı olarak 32075 kuruş havale gönderilmiştir (BOA, DH.MB.HPS. /15-1). Yaklaşık bir yıl sonra belirtilen 32075 kuruşluk miktarın Ereğli Hapishanesinin tamirâtı için yeterli olmadığı belirtilerek tamirâtın tamamlanabilmesi için 52685 kuruşa daha ihtiyaç duyulmuştur. Dâhiliye Nezareti Hapishaneler Dairesi Müdüriyeti Ereğli Hapishanesi için daha önce verilen tahsisattan ne kadar harcadığının ve ne tür masraflar yapıldığının açıklanmasını istemiştir. Ayrıca yeni bir keşif yapılarak önceki tamirat ile yeni bir tamirata ihtiyaç duyulma gerekçelerinin izah edilmesi istenmiştir. Bu itibarla yapılan açıklamada Ereğli Kazası hapishanesinin tamamen harap bir halde olmasına bağlı olarak üst kısmının yenilenerek muntazam bir hale getirileceği ifade edilmiştir. Ayrıca kapısı ayrı olan bir nisa/kadın hapishanesi ile yine kapısı ayrı olan bir nezaret yeri inşa edilmesinin mecburi olduğu bildirilmiştir. Ekler kısmında yer alan Kroki 1’de yapılması planlanan yeniliklerin bir krokisi mevcuttur. Hapishanenin yenilenmesi için gerekli çerçeve ve kapı gibi bir kısmının hazır olduğu ayrıca gerekli olan malzemelerin temininin müteahhit ve ustaya ait olduğu bildirilmiştir. Yine daha önceden hazır olan kereste, kiremit ve kireç gibi malzemelerin de müteahhide teslim edildiği belirtilerek inşaat mevsimi geçmeden gerekli miktarın gönderilerek tamirâtın tamamlanması talep edilmiştir (BOA, DH. MB.HPS. /15-58).

Ereğli Hapishanesi müstakil bir binaya kavuşmadan önce kiralık binaların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla Ereğli Hapishanesi için 1890’larda 135 kuruş kira ödendiği görülür. Bununla birlikte Ereğli kadın hapishanesinin de 1919 yılında bile kiralanmak suretiyle kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde kadın hapishanesi için 100 kuruş kira ödenmekle birlikte hapishanenin mahkûmların emniyet ve inzibatıyla refah ve sağlıklarının korunması açısından talebi karşılamadığından şikâyet edilmiştir. Bu yüzden 150 kuruş kira ile daha uygun bir yerin kiralanmak

istendiği belirtilerek hem kira bedeli için hem de mahkûmların nakledilebilmesi için gerekli miktarın gönderilmesi talep edilmiştir (BOA, DH.MB.HPS. /48-10).

Osmanlı hapishaneleri açısından fiziki durum kadar önemli olan husus sıhhi şartlardır. Sıhhi şartlar aynı zamanda fiziki durumun yetersizliğinden dolayı da kötüleşebilmiştir. Dâhiliye Nezaretinde hapishanelerin sıhhi açıdan ne durumda olduğuna dair bir rapor hazırlanmış ve sonuç Osmanlı hapishanelerinin şartlarının genel olarak sıhhi anlamda elverişli olmadığını ortaya koymuştur. Hapishanelerin yetersiz ve derme çatma binalardan ibaret olduğu, çok kalabalık olduğu ve bu nedenle mahkûmların kimi zaman oturma imkânı bile bulamadıkları raporda belirtilmiştir. Kalabalık olan hapishanelerde bulunanların başka hapishanelere nakledilmelerinin de sorunu çözmeyeceği çünkü hapishanelerin genel olarak bu şartları taşıdığı düşüncesi hâkimdir. Bu durum hapishane binalarının fiziki durumlarına ek olarak mahkûmların sıhhi durumlarını da olumsuz yönde etkilediğine işaret etmektedir. Bunun yanı sıra hapishanelerin içinde bulunduğu elverişsiz ortamın devletin itibarını da zedelediği dile getirilmiştir (Sofuoğlu, 2010, s. 165).

XX. yüzyıl başlarında Ereğli Hapishanesinin de yapısal olarak harap halde olduğu ve yeteri kadar hava ve güneş alamadığı görülür. Binanın fiziki yetersizlikleri nedeniyle yağmur, fırtına vb. tabiat olayları sırasında da içinde bulunanlar için tehlike arz etmesi söz konusudur. Bu durum her ne kadar Ereğli’de müstakil bir kaza hapishanesi mevcut olsa da hapishanesinin fiziki ve sıhhi açıdan gereksinimleri karşılamadığını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Dâhiliye Nezareti tarafından hapishanelerin mevcut durumları ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda Ereğli’de yeniden bir hapishane inşasına ihtiyaç olduğu beyan edilmiştir (Demiryürek, 2019: 63-64).

2.2. Hapishane Görevlileri

Hapishane görevlileri olarak en fazla ön plana çıkanlar hapishane müdürleri ve gardiyanlardır. Bolu Sancağı’nın Ereğli dışındaki Zonguldak, Bartın vb. kazalarında da gardiyanların ehliyeti, görev ve sorumlulukları ile ücretlerinden kaynaklı sorunlar yaşanmıştır. Örneğin 1912 yılında Bartın Kazası hapishanesi gardiyanları maaşlarının azlığı nedeniyle görevlerini bırakmışlardır. Ancak onların yerine gardiyanlık yapacak kimsenin bulunamaması ve söz konusu göreve hiç talip çıkmaması nedeniyle hapishanesinin gardiyansız kalma tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ilgili hapishanesinin gardiyanlıkla ilgili görevleri bir süreliğine bölgenin Jandarma erleri tarafından yerine getirilmiştir. Bununla birlikte Jandarmanın bu görevi uzun süre yerine getiremeyeceği ve acil olarak gardiyan görevlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu itibarla Ereğli Kaymakamlığının da aynı dönemde Ereğli Hapishanesinde görev yapmakta olan gardiyanın maaşının artırılması talebinde bulunduğu görülür. Gardiyan maaşının arttırılmaması durumunda gardiyanlığa talep bulunamayacağı endişesi de dile getirilmiştir. Bu dönemde gardiyanlara aylık 100 kuruş maaş verilirken herhangi bir amelenin eline günde yedi, sekiz hatta dokuz kuruş yevmiye geçtiği belirtilmiştir. Bu durumda gardiyanın maaşının günlük olarak üç kuruş on paraya karşılık geldiği hesaplanmıştır. Bu durumun gardiyanlığa olan talebi düşürdüğü dolayısıyla işe yarar ve nitelikli kimselerin gardiyan olmak istemediklerinden şikâyet edilmiştir. Buna bağlı olarak okur yazar ve erbabı iffet yani namuslu kimselerin gardiyanlığa rağbet etmediği belirtilmiştir. Dolayısıyla bu görevi yapmak zorunda kalanlar ya amelelik yapamayan ihtiyar ve malûl kişiler veya aciz, miskin kimselerden ibaret kalmıştır (BOA, DH.MB. HPS. /87-28). Ereğli Hapishanesi gardiyanı Adil Efendi de okuma bilen ancak yazamayan bir kimse olmasından dolayı hapishane ve tevkifhane kayıtlarının başkaları tarafından tutulduğu ve 100 kuruş maaşla kimsenin bu işi yapmak istemediği Dâhiliye Nezaretine hatırlatılmıştır. Buna dayanarak Ereğli Hapishanesinin gardiyanlık maaşının bazı kazalarda olduğu gibi en azından 250 kuruşa çıkartılmasının gerekliliği belirtilmiştir (BOA, DH.MB.HPS. /92-47). Bu durum Ereğli ile birlikte Bolu Sancağı’na bağlı Bartın, Zonguldak vb. kazaların hapishanelerinde gardiyanlıkla görevli kimselerden herhangi bir fayda sağlanamaması sonucunu doğurmuştur. Bu durum ilgili hapishanelerin idaresini ve muhafazasını tehlikeye düşürdüğünden gardiyansız bırakılmalarını imkânsız hale getirmekte olduğundan gardiyan temin

edilebilmesi için maaşlarının gerektiği kadar arttırılması talebinde bulunulmuştur. Bununla birlikte gardiyan maaşlarının arttırılması bu sırada mümkün olmamıştır (BOA, DH.MB. HPS. /87-28). İlerleyen yıllarda da Bolu Mutasarrıflığı Ereğli Hapishanesi için gardiyan bulmakta güçlük çekildiğini belirterek 100 kuruş olan maaşın 200 kuruşa çıkartılması yönünde talepte bulunmuş ancak yine maaş artışı mümkün olmamıştır (BOA, DH.MB.HPS. /92-31).

2.3. Hükümlü ve Tutuklular

Osmanlı hapishanelerinde yoklama cetvellerinin senenin her dört ayı sonunda ilgili hapishane tarafından hazırlanarak en hızlı vasıtayla Dâhiliye Nezaretine gönderilmesi kural haline gelmiştir. Bu itibarla Ereğli Hapishanesinde de diğer hapishanelerde olduğu üzere Mart, Temmuz ve Teşrinisani aylarının birinci günlerinde yoklama cetvelleri hazırlanmıştır. Yoklama cetvelleri hapishanede o sırada bulunan tutuklu ve hükümlüleri, kadın ve erkek olarak belirten ve işledikleri suçlara göre tasnif eden bir muhtevaya sahiptir. Bu yönüyle incelenen dönemde hapishane ve çevresi hakkında fikir verebilecek en kayda değer istatistiklerdir².

Ereğli Hapishanesine ait en erken tarihli yoklama 1 Kanun-ı evvel 1329 /14 Aralık 1913 tarihine aittir. Dâhiliye Nezareti'nin hapishaneler hakkında yaptığı araştırmalarda sorulmuş olan sorulara cevap olarak sunulan bu yoklamanın ayrıntılı olmadığı görülür. Bu bakımdan hükümlü-tutuklu ayırımı yapılmadığı gibi suç çeşidine göre de bir tasnif söz konusu değildir. İlgili yoklama sonucuna göre bu dönemde Ereğli Hapishanesinde 51 erkek ve 1 kadın olmak üzere toplam 52 kişi mevcuttur (BOA, DH. MB. HPS. /152-35). Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere bir yıl sonra yani 1914 yılına ait yoklama cetvelinin ise daha ayrıntılı olduğu görülür.

Tablo 1: Ereğli Kazası Hapishanesinin 1914 Yılı Temmuz Ayına Ait Yoklama Cetveli
(BOA, DH.MB.HPS. M. /15-26)

Tutukluların miktarı			Açıklama	Mahkûmların Miktarı			Suç Türü
Toplam	Kadın	Erkek		Toplam	Kadın	Erkek	
35	1	34					Cinayet
				99	9	90	Cünha
							Kabahat
				99	9	90	Toplam

1915 yılı şubat ayına ait olan diğer bir yoklama cetveli ise aşağıda görüldüğü şekildedir.

Tablo 2: Ereğli Kazası Hapishanesinin 1915 Yılı Şubat Ayına Ait Yoklama Cetveli
(BOA, DH.MB.HPS. M. /18-66)

Tutukluların miktarı			Açıklam	Mahkûmların Miktarı			Suç Türü
Toplam	Kadın	Erkek		Toplam	Kadın	Erkek	
11		11					Cinayet
				89	1	88	Cünha
							Kabahat
				89	1	88	Toplam

Yukarıda belirtilen 1914 ve 1915 yıllarına ait yoklama cetvellerinden de anlaşılacağı üzere hapishanede bulunan mahkûmlar çoğunlukla cünha nedeniyle tutulmuşlardır. Ayrıca kadın mahkûm sayısının erkeklere oranla çok daha az olduğu görülmektedir.

² Ereğli Hapishanesi yoklama cetvelleri örneğinde olduğu gibi belli bir hapishaneye ait yoklama cetvelleri yalnızca ilgili hapishane hakkında bilgi vermektedir. Ancak yoklama cetvelleri çevre kazalar, sancaklar ve vilayetlerle birlikte değerlendirildiğinde Osmanlı Devleti'nin daha geniş bölgeleri hatta geneli açısından tarihi ve sosyolojik genellemeler yapma imkânı doğacaktır.

Tutuklu ve hükümlüler noktasında önem arz eden hususlardan biri de çocuk mahkûmlar olarak ifade edebileceğimiz on sekiz yaş altı mahkûmlardır. 1917 yılında çeşitli hapishanelerde bulunan 18 yaşından küçük suçlularla cünha suçlularından iyi halleri ve belirli şartları taşıyan bazı mahkûmlar affedilmişlerdir. Affedilen kişilerin isimleri Adliye Nezareti tarafından tebliğ edilmiştir. Ereğli Hapishanesinde de belirtilen hususlara bağlı olarak İslam oğlu Hüseyin ve Müezzîn Ahmet oğlu Yusuf olmak üzere iki adet mahkûmun affedilmiş olduğu görülür.

Sonuç

Hapsetme anlayışı bilinen en eski dönemlerden beri var olmakla birlikte XVIII. yüzyıla kadar cezalandırmanın asıl unsuru olarak kullanılmamıştır. XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa'da cezalandırmanın bir şekli olarak benimsenen hapsetme anlayışı hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Daha önce derini, diptekini ve ednayı ifade eden aynı zamanda insan bedenine eziyet ve işkence ederek cezanın infazı anlayışına dayanan cezalandırma anlayışı hapishane anlayışının gelişmesiyle yerini hürriyetin kısıtlanması anlayışına bırakmıştır. Böylece daha önce insan bedenine yönelik olan ve anlık acı çektirmeyi esas alan kısas, sürgün, kürek gibi klasik ceza yöntemleri giderek daha az kullanılmış ve bir süre sonra tamamen ortadan kalkmıştır. Hapsetme yöntemi daha önce asıl cezadan önceki tutulma aşaması iken zamanla cezanın kendisi haline gelmesi suçlunun cezasını gerçekten çekip çekmediği yönünde de birtakım endişeleri ortaya çıkarmıştır. Bu tür endişeler konuyla ilgili tartışmaların devam etmesine neden olsa bile modern dünya hapsetmeyi ceza anlayışının temeline koymuştur.

Osmanlı Devleti'nin ceza ve infaz anlayışı da kadim medeniyetlerde ve İslam medeniyetinde olduğu gibi hapis yöntemine değil bedene yönelik anlık acı çektirme anlayışına dayanır. Bununla birlikte Avrupa'da XVIII. yüzyıldan itibaren gelişip yaygınlaşan hapsetme yöntemi özellikle Tanzimat dönemi ve sonrasında Osmanlı Devleti'nde de yerleşmeye başlamıştır. Ancak hapis ve hapishanelerin gelişip yaygınlaşmasında Avrupa etkisi yalnız bir izlenimden ve örnek almadan ibaret kalmamıştır. Özellikle Avrupa'da yaygınlaşan ve genel kabul gören insan hak ve hürriyetleri anlayışı Osmanlı ceza ve infaz anlayışına etki etmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa devletlerinin diplomatik baskıları da Osmanlı Devleti'nde hapishanelere yönelik uygulama ve anlayışları şekillendirmiştir. XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nde vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde büyük veya küçük hapishanelerin yaygınlaştırılması yoluna gidilmiştir.

Bu anlamda Bolu ve kazalarında da hapishaneler oluşturulmuştur. Ereğli Hapishanesi de bunlardan biridir. Hapishanenin yeri, fiziki yapısı, personel durumu, sıhhi şartları gibi hususların çevre kaza hapishanelerinden hatta Osmanlı Devleti'nde mevcut hapishanelerden çok da farklı olmadığı görülür. Müstakil bir binaya sahip olsa bile Osmanlı hapishanelerinin çoğunda karşılaşılan bakımsızlık, rutubet, güneş görmeme, karanlık, darlık gibi olumsuzluklara Ereğli Hapishanesinde de rastlanmaktadır. Sözü edilen bu olumsuzluklar sağlık şartlarının da bozulmasına ve mahpusların hastalanmalarına yol açmıştır. Bunun yanı sıra Ereğli Hapishanesi ile ilgili arşiv belgeleri ciddi boyutlarda personel sıkıntısı çekilmekte olduğunu göstermektedir. Hapishanede görev yapacak nitelikli ve ehil personel bulunamaması hapishanenin temel idare ve güvenlik işlerinin gerektiği şekilde yürütülememesi sonucunu doğurmuştur. Bu tür sorunlara Ereğli Hapishanesi örneğinde olduğu üzere Osmanlı hapishanelerinde karşılaşılan bu sorunların ortaya çıkmasında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu savaş halinin getirdiği mali sıkıntıların önemli bir payı vardır. Mali sıkıntılar hapishanelerin fiziki ve sıhhi durumunun düzeltilmesi için gerekli kaynakların sağlanmasını engellemiştir. Bununla birlikte mevcut imkanlar çerçevesinde Ereğli Hapishanesinin ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli adımlar atılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Cumhur Başkanlığı Osmanlı Arşivi

- BOA, BEO. / 1075-80582 (H.09.09.1315).
 BOA, DH. MB. HPS. /152-35 (H.21.02.1333).
 BOA, DH.MB. HPS. /14-10 (H.21.09.1336).
 BOA, DH.MB. HPS. /87-28 (H.15.11.1330).
 BOA, DH.MB.HPS. /15-1 (H.22.11.1336).
 BOA, DH.MB.HPS. /15-58 (H.20.11.1337).
 BOA, DH.MB.HPS. /48-10 (H.29.02.1338).
 BOA, DH.MB.HPS. /92-31 (H.29.10.1334).
 BOA, DH.MB.HPS. /92-47 (H.27.01.1335).
 BOA, DH.MB.HPS. M. /15-26 (H.05-09.1332).
 BOA, DH.MB.HPS. M. /18-66 (H.02.02.1333)
 BOA, DH.MKT. /1709-127 (H.28.07.1307).

Araştırma ve Tetkik Eserler

- Akgündüz, S. N. (2016). “Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları”, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı.8, 4: s.1-16.
- Arslan, R. (2019). “20. Yüzyılın Başlarında Devrek Hapishanesi”, *Turkish Studies: Historical Analysis*, Yıl 14, Sayı 4, Ankara: 735-748. <https://doi.org/10.29228/turkishstudies.39912>
- Bilirli, T. (2018). “20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Hapishaneleri: Yozgat Örneği”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13/2, 2018, s.71-95. <https://doi.org/10.33431/belgi.643792>
- Boynukalın, M. (2009). “Suç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul: s.453-457.
- Bozkurt, N. (2012). “XX. Yüzyıl Başlarında Kütahya Hapishanesinin Genel Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.5, S.21, s.261-277.
- Demir, E. (2013). *Osmanlı Devleti’nde Hapishane Reformu: Çanakkale Hapishanesi Örneği*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale. <https://doi.org/10.31454/usb.378116>
- Demirkol, K. (2012). *II. Meşrutiyet Döneminde Edirne Vilayeti Hapishaneleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Demiryürek, H. (2019). *Osmanlı Hapishaneleri (1913-1914)*, İstanbul: Babıali kültür yayınları.
- Gönen, Y. S. (2010). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi, 1917 Yılı” *Hapishane Kitabı*, Ed: E. Gürsoy Naskali-H. Oytun Altun, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s.173-183.
- Gülsoy, U. (1999). “İslahat Fermanı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 19, İstanbul: s. 185-190.

- Öztürk, S. (2014). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Ceza Sisteminde Dönüşüm: Zindandan Hapishaneye Geçiş*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın. <https://doi.org/10.5152/tpd.2018.5516>
- Sofuoğlu, E. (2010). “Osmanlı Hapishanesinde Islah ve Firar Teşebbüsleri”, *Hapishane Kitabı*, Ed: E. Gürsoy Naskali-H. Oytun Altun, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s.163-172.
- Şahin, N. (2015). “20. Yüzyıl Başlarında (H.1329-M.1913/H.1338-M.1922) Yılları Arasında Afyonkarahisar’da Hapishaneler (Hapishanelerde İyileştirme Çalışmaları)”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 5 (2015), s.21-45. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.376138>
- Uysal, M.Z. (2015). *İslam Hukukunda Hapis Cezası ve Hapishane*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya. <https://doi.org/10.5152/imj.2018.62681>
- Yıldız, G. (2012). *Mapusâne: Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

EKLER

Kroki 1: Ereğli Hapishanesine Yapılması Düşünülen Ayrı Kapılı Bir Nisa Hapishanesi Ve Ayrı Kapılı Nezaret Yerine Ait Kroki. (BOA, DH.MB.HPS. /15-58 H.20.11.1337).